

## Az asszimilálódás

A csehszlovák alkotmány (121/1920. sz. törvény) 134-ik §-ában ezt olvassuk: »Az erőszakos elnemzetlenítés semmiféle alakban megengedve nincsen. Ezen elvnek be nem tartását a törvény büntetendő cselekménynek nyilváníthatja.« De jellemző, hogy ez a rendelkezés nem úgy került át az alkotmányba, mint a nemzetközi kötelezettségeknek egyik része: a St. Germain-i szerződés ilyen tételt nem tartalmaz. Ebből nemcsak az következik, hogy nemzetközi viszonylatban az asszimilálódás lehetőségének semmiféle fontosságot nem tulajdonítottak, hanem elsősorban az, hogy az alkotmánytörvénybe az elnemzetlenítés tilalmát elsősorban a többség védelmére iktatták be. A rendelkezés különben is nagyon általános. Az erőszakosság fogalma sem jogilag, sem tudományosan nem tisztázott; ki állapítja meg, hogy beletartozik-e a gazdasági nyomás, az előnynyújtás és egyéb manipulációkkal folytatott asszimiláció, mindaz, amit az elnemzetlenítés tisztességtelen versenyének lehetne nevezni? A legnagyobb hiány pedig abban van, hogy az alkotmánylevél szerint külön, fakultatív törvénynek (»nyilváníthatja«) kellene az elnemzetlenítés tilalmát tényleges alapra helyezni és a lex imperfectát megfelelő megtorlásokkal lex perfectává változtatni. 1921-ben 309. sz. alatt megjelent ugyan egy törvény az »Elnyomás ellen és a gyülekezésekben való szabadság védelmére«, ennek egyes rendelkezései alkalmas alapot adhatnának az elnemzetlenítés tilalmának legalább kezdet-

leges törvényes megvalósítására.<sup>1</sup> A gyakorlatban ezt a törvényt kizárólag általános esetekben, a vallási és szociális elnyomás eseteiben és elsősorban éppen a nemzeti kisebbségek (tagjaival szemben alkalmazták. Végül az asszimiláció lelki hadjáratában bizonyos védelmet nyújt a köztársaság védelméről szóló törvény (50/1923.) 144k §-a, mely a nyelvi, faji és vallási csoportok ellen való lazítást és izgatást bünteti. Ez a paragrafus több esetben nyert alkalmazást a nemzeti kisebbségek tagjainak a védelmére is, (természetesen hasionlíthatatlanul többször a *többség védelmére*) de rendelkezései sok hézag következtében ritkán érintik az asszimiláció kísérleteit. A bűncselekmény tényállása: lázítás, izgatás, gyűlölködés szítása, — túlsúlyos ahhoz, hogy a *törvényesebb* lepel alatt működő erőknek megálljt parancsoljon. Teljesen kizárja pedig az alantasabb hivatalok, közszervek, egyesületek és hasonló kollektív közösségek asszimilációs kísérleteinek meggátolását. Ebben a tág jogi keretben folyik a csehszlovákiai magyarság küzdelme a magyar lelkekért.

Ezzel szemben az asszimilációs hadjáratot hatalmas, pénzzel és erővel rendelkező szervek vezetik. A küzdelem a lelkekért a zsenge gyermekornál kezdődik. Csak 23 magyar óvoda gondoskodik a legzsengébb magyar hajtás neveléséről, ezzel szemben a legtökéletesebb állami és köztámogatást élvezik a *többségi óvodák*, amelyek legtöbb helyen a magyar kicsinyeket is magukba fogadják. 14.000 magyar elemi iskolás jár másnyelvű iskolába és állandóan az, asszimilálódás Scylla és Oharybdise között hajózik; polgáristák és középiskolások tömege látogat idegen intézetet, azért, mert bizonyos helyeken minden előfeltétel ellenére is teljesen hiányzik a magyar iskola, vagy más okok késztetik a szülőket erre a veszélyes lépésre: állami és egyéb; kapcsolatok, a Slovenská Liga iskolapolitikája, mely több tejet, több kenyeret juttat az éhezőknek és több tanszert a nélkülözőknek, tanerők személyes önkénye, mint a dunakisfaludi eset., ahol (bottal kergette át a pap a magyar gyermekeket a szlovák iskolába. Hiányzó magyar iskolákat bőven »helyettesítenek« a szánmagyar vidékeken felállított szlovák iskolák,<sup>2</sup> melyek néha egy vagy két cseh nemzetiségű csendőr- vagy vas utasgyermek mellett 20-ával, 30-ával nyelik el a magyar nemzetiségű gyermekeket. A Romániában divatos *névelemzés* Csehszlovákiában csak közvetlenül a fordulat után játszott szerepet. Ekkor szólították fel sok iskolában (pl. a pozsonyi volt kir. kat. gimnáziumban) a szlováknevű ta-

<sup>1</sup> Zákon proti uti sku a na ochraim svobody shromazdeni. Legfőbb rendelkezései: Mindenki, aki állásánál, helyzeténél, anyagi vagy egyéb oknál fogva másvalakinek a fölrendeltje (tanerő, igazgató, gyám stb.) és ezen helyzetét arra használja fel, hogy alárendeltjeit valami testi vagy lelki cselekvés elvégzésére vagy elmulasztására rábírja, büntetendő. Ez a rendelkezés a sztrájk-szabadságát nem érinti.

<sup>2</sup> 14 községben 75 százalékos magyar lakosság mellett nincsen magyar iskola, csak szlovák elemi. Léva, Ungvár és Rozsnyó évek óta várja a magyar gimnáziumot.

nulókat, illetve szüleiket, hogy tegyék át gyermekeiket a szlovák tannyelvű iskolába. Azóta ez az argumentum nem tűnt fel újra s általában állíthatjuk, a csehszlovákiai asszimiláció folyamatából a máshol gyakorolt *fizikai erőszak* mozzanatai többé-kevésbé hiányzanak, viszont helyüket teljes mértékben és még hatásosabban a *közvetett lelki nyomás* módszerei pótolják. Ismeretes a földreform óta divatos települési politika. Csallóköz, Gömör és általában a határmente színmagyar vidékein jelentek meg a Morvaországból, leginkább pedig Árvából, a Felsőgarammentéről és Vágmentéről érkező *telepesek*. Egészen új falvak ékelődtek be a színmagyar községek közé és a földreform jutalékait elsősorban ők habzolták fel. Önmagukban ugyan csekély volt asszimilációs erejük, sőt nagyon gyakran önmaguk pusztultak el anyagilag és néhány évi kísérlet után ismét elhagyták az ígért Kánaánt. Mélyebb hatásuk inkább abban nyilvánult, hogy a magyar parasztságból bizonyos rétegeket nincstelen proletárokká tettek és ezt a gazdaságilag gyenge tömeget szolgáltatották ki az asszimilálódás veszélyének és ami a legvégzetesebb volt: nyomukban tűntek fel az úgynevezett »Jubilejné skoly« (10 évi jubileumi iskolák) gyönyörű palotái és az alkalmi iskolák kevésbé díszes, de annál nagyobb támogatásban részesülő épületei, melyek a színmagyar vidék gyermekeit olvasztották magukba. Hatásuk még így sem volt olyan óriási, ahogy sokan képzelik, de megjelenésük is egyik részlete a magyarság létét támadó asszimilációs hadjáratnak. (A »*Pero*« című elég objektívhangú szlovák folyóirat állapította meg nemrég, hogy pl. a gömöri telepesek semmiféle »ihatármenti szerepet« nem tölthetnek be, mert anyagilag letelepülésük óta már nem támogatják őket, sőt ellenkezőleg: még őket, különösen a régebbi korosztályt asszimilálják a környező magyar lakosok. A szlovák iskolából kikerült magyar fiúk pedig változatlanul megmaradnak jó magyaroknak. — *Pero*, 1938 jan. szám.)

Nagy szerepet játszanak az *állás és kenyérkérdés* áldozatai. Bizonyos pályák többségi monopóliumot jelentenek. Pl. az államfordulat óta mindössze két gyógyszerári koncessziót kaptak magyar nemzetiségűek. Állami állásokban, de még inkább egyéb közállásokban gyakran megvan a követelmény: a magyar nemzetiség elhagyása a sikeres előléptetés érdekében és még inkább a gyermekek idegennyelvű iskoláztatása. A kényszer itt is a legtöbb esetben közvetett és nem erőszakos. Nem parancs, de az ellentétes magatartás az előnyök elvesztésében nyilvánul. Ebbe a csoportba az egyéni jellemek *lés* a kisebb hivatalok önkényén végigmenő legkülönbözőbb esetek tartoznak.

A *kényszerű* asszimilálódási számtalan esetét az *önkéntes* asszimilálódás jelenségei tarkítják. A zárt tömbben lakó magyarságnál nagyon kivételes az önkéntes asszimilálódás. Ide legfeljebb azokat az eseteket sorozhatjuk, amikor egyesek a lelkiség megváltozásával egyidejűleg kikerülnek a magyar népi tömbből; pl. magyar

parasztszülők gyermeke mint íbíró vagy egyéb állami, esetleg szabadfoglalkozású, szláv vidékre kerül. A szláv vidéken lakó magyaroknál viszont annyival gyakoribb az önkéntes asszimilálódás. Hogy ez siókkal inkább reasszimiláció és önkéntes folyamat, mint erőszakos beavatkozás, az már abból a tételből is következik, hogy szórványokban sokkal kisebb az ellentétes erők (hivatalok, közszervek, intézmények) nyomása, mint a zárt tömbben. Így történhetett, hogy ai szórványokban 8—50 százalékkal csökkent a magyarság száma, míg a zárt tömbben legfeljebb 5—8 százalék az átlagvesztesség.

Az erőszakos és önkéntes asszimilálódás teljes képe azt mutatja, hogy erőszakos asszimilációról a szó fizikai értelmében csak a legritkább esetben lehet szó, viszont annyival erősebbek az asszimilálódás felé vezető berendezések és lelki hatások alkalmazásai, melyek éppen finomabb, rejtettebb formájuknál fogva még talán nagyobb eredményeket mutatnak fel, mint amelyet az erőszakos asszimiláció esetében tudnának. Sőt olykor, mint az, úgynevezett kultúraktivizmus esetében, mely mindenkor átmeneti folyamat a magyar etnikum lelkiségének elvesztése felé, *magyar cégér* alatt történik az elidegenítés. Nem lehet az egyéni indítóokokat sem mellőzni. Ebből a szempontból kétféle magyart kell megkülönböztetni: a *helyzeti magyart*, aki annak született, úgy beszél s egyszerűen nem, js lehetne más, mint pl. a Csallóköz, parasztlakossága, viszont tetteiben gyakran a legsúlyosabban vét a magyarság érdekei ellen (szlovák iskola felállítására kérvényt szerkeszt, támogatja a csehszlovák agrárpártot). Idetartozik az a művelt egyén is, aki egyéni félelemből vagy haszonlesésből minden exponáltabb alkalommal hajlandó nemzetiségét megváltoztatni. A *tudati magyar* viszont felülemelkedett az objektív nemzetiségi jegyek természetességén és öntudattal töltötte meg nemzeti helyzetét. Az önkétes asszimilálódás gyakran szedi áldozatait a helyzeti magyarok köréből.

Nagyon téves, ha azt hisszük, hogy a magyarság elhullását csak a külső nyomás és a kívülről ható erők segítik elő. A szudétanémetek példája mutatja, hogy *minden asszimilációs törekvésnek a legerősebb gátat az öntudat és ennek gyakorlati formája: a gazdasági és kulturális szervezettség emeli*. Az öntudat mély lelkiségével adja azt a heroizmust, mely a nemzeti hovatarozás anyagi adottságából minden bajjal és hátránnyal szembeszálló idealizmust varázsol. És az anyagi erősség, — az a körülmény, hogy a kisebbség hozzátartozója érzi, hogy nincsen elhagyatva, hogy saját közössége támogatja, ez menti meg azon ezrek tömegeit, akik nem tudnának az egyéni heroizmus csak kivételes embereknek adott magasságára felemelkedni. Hányszor halljuk: én magyarnak vallom magamat, minden magyar akcióban résztveszek, de ki ad nekem kenyeret, ha emiatt állásomból kitesznek?

Sajnos húszéves mérlegünk kevés örvendetesét mutat. 1918-ban örökségbe úgyszólván semmit sem kaptunk, ami az új helyzetben

erőt adott volna. A liberalizmus még lelki egységet sem hagyott ránk: itt hagyta a szociális, gazdasági, lelki, világnézeti és felekezeti ellentétek kavargó káoszát egységes gondolat nélkül. Hosszú évekig a magyarság a tehetetlenség állapotában vergődött és minden erejét a formális politikai harcokra pocsékolta. Csak az ifjúság hallatta néha félreértett, vagy akarattal tévesen felfogott szavát. 1934-től számíthatjuk azt az időt, amikor a csehszlovákiai magyarság lelki különállásának *pozitív* következményeit kezdi levonni. Mindenfelé megalakulnak az egységes és minden magyart befogadó SzMKE és PrMKE szervezetek, megindul a harc a pozitív iskolaelőnyökért s legújabban már egymást követik az örvendetes események: a Magyar Gyermekgondozó Egyesület felvirágzása, a Hanza szövetkezet 236 tagszövetkezetének és 20.000-ról 50 millióra emelkedett forgalmának a magyarság érdekkörébe való belevonása, Pozsonyban megalakul a magyar gazdasági telep, a magyar közalkalmazottak szövetségbe tömörülnek, mely statisztikai igazolvánnyal ellenőrzi nemzeti jellegüket, a járási közművelődési testületek és közkönyvtárak fokozott figyelemben részesülnek. így alakul ki lassan az önmegettartó és hatalmas védelmi bástyákat emelő *magyar pozitívizmus*, távol a negációtól és távol a csehszlovákizmus aktivista vizeitől, mint *az asszimiláció elleni harc hatalmas fegyvertára*.

A gyakorlati szervezkedés tetten kívül mivel szállhat szembe a magyarság az asszimilálódás rémével? Milyen erőforrásokra támaszkodhatunk? Az összefüggő földrajzi helyzet nagy és eddig fel nem ismert előnyt nyújt. Révay István számításai szerint 759, 20%-kal bíró magyar községben 1912-ben 627.452, 1930-ban pedig 606.547 magyar élt. A veszteség tehát 20.905 lélek. Ehhez hozzászámíthatjuk a négy várost is, Pozsonyt, Kassát, Munkácsot és Ungvárt, mert teljes kulturális súlyukkal és gazdasági háttérükkel az összefüggő magyar tömbbel vannak kapcsolatban. Ezekben a városokban az 1921-ben kimutatott 44.513 magyar lélekszám 1930-ban 40.454-re csökkent, azaz a veszteség 4095. E veszteségszámokban megtalálhatjuk a tényleges asszimilálódás áldozatait. A szláv vidéken 66.552-ről 34.459-re szállt le a magyarság száma, viszont a 32.093 lelket kitevő veszteséget inkább a reasszimiláció rovására kell írunk, mert hiszen szórványokról van szó, ahol a nyomás sokkal kisebb. Az összes felsorolt számokat egybevetve, teljesen jogosult az a felfogás, hogy *a magyarság nemzetbiológiailag nagyon erős és minden szervezetlensége ellenére is hatalmas ellenállási felületet képvisel*. A magyar vidéken, ott, ahol a helyzeti magyarok körében lelki ellenállást nem találva terjedhetett az asszimilálódás ragálya, a magyarság erős ellenállóképességről tett tanúbizonyságot. Sőt az asszimilálódás statisztikai számát, az említett 20.905 lelket is nagyrészt máshol kell keresnünk, mint az etnikumtól való tényleges eltávolodásban. Általában nagy szerepet játszott, hogy az 1930-as népszámlálásnál bevezették a cigány nemzetiséget; a cigányok az 1921-es népszámlálásnál többnyire magyarnak vallották magukat és

egyres vélemények szerint az 1930-as népszámlálásnál a magyar lélekszám csökkenését nem utolsó sorban a cigány nemzetiség kreálása okozta. (1921-ben 8478., 1930-ban 32.209 volt a cigányok száma.) De a cigányok csak papirosveszteséget jelentenek, mert új etnikumba nem olvadtak bele, sőt legnagyobb részük még nyelviileg sem távolodott el. Viszont a másik nemzetiség, amelyet — a statisztika tanúsága szerint — a magyar nemzetiség gyengítésére vezettek be: a zsidó nemzetiség, ez valóiban asszimilálódási folyamatot indított meg, mert a zsidó nemzetiségűek nagyrésze el is szakadt a magyar etnikumtól. Ez a veszteség viszont nem az 1930-as népszámlálásnál érte a magyarságot, hanem mindjárt 1921-ben,<sup>1</sup> amikor a zsidók 15.000 lélek kivételével, elhagyták a magyarságot. A statisztikai asszimiláció számlájára kell írni azt a veszteséget is, amit a magyarság az »állampolgárságnélküli idegenek« személyében szenvedett. (1921-ben 16.392 magyar nemzetiségű volt hontalan, 1930-ban 27.746.) És pusztán statisztikai veszteségnek számít az is, amikor a népszámlálási módszer folytán szenvedtünk kárt: mert amint ismeretes, Cseh- és Morvaországgal ellentétben, Szlovákiában és Kárpátalján a népszámlálási összeíró-íveket a népszámlálási biztosok töltik ki és e módszer folytán számos önkényes igazítás történhetett meg a magyarság kárára.

A nagyobbik veszély máshol van. Ott, ahol a magyar lelkiség idegen körbe lép és az egyén megszűnik a magyar közösség konstruktív része lenni. Az asszimilálódásnak számtalan esete van, ahol a külső objektív statisztikai jegy megmarad, az illető papíron mint magyar szerepel, de lelkileg kilépett a magyar etnikum lelkiségéből és idegen, legtöbbször csehszlovák lelkiséget öltött magára. *Nem a közömbösekről van szó, nem is azokról, akik még nem érkeztek el a magyar lelkiséghez, vagy már elvesztették, hanem csak, akik azokról, akik az asszimilálódás pozitív lépését is megtették: a magyar etnikum lelkiségét más nemzetiség lelkiségével cserélték fel.* Az átmenetet a közömbösség képezi és sok tekintetben ía nemzettelenség, úgy ahogy például a kommunista párt szellemi háttérében nyilvánul meg, s a lelki asszimiláció befejezett tényét pedig a esehszlovakizmus lelkiségének teljes vallása követi. Ez a veszély, a lelki asszimilálódás fenyegető réme sokkal nagyobb, mint a statisztikai asszimilálódás. Kétszeresen nagy, mert éppen magyar cégér alatt is történik. A lelki asszimilálódás áldozatai és tudatos irányítói a magyarság, a haladó és egységes magyarság fráziskészletével indulnak harcba és így ez a folyamat sokkal észrevétlenebb, mint az erőszakos asszimiláció, vagy a ferdített adatok becsempészése. Háttérében pedig ott áll az anyagi előnyökre csábító opportunizmus. A kisebbségi helyzetben a nemzeti hovatartozás egyedüli mértéke a lelkiség, ezért a statisztikai adatok kétszeresen irreálisak. A statisztikai hovátar-

<sup>1</sup> Ekkor hullt ki a magyarságból 216.000 izraelita vallású, leg-nagyobb részük: 150.588 zsidó nemzetiségűnek vallotta magát. A zsidó vallásúak túlnyomó része azelőtt magyar nemzetiségűnek vallotta; magát.

tozás hiánya még nem jelenti okvetetlenül a konstruktív erő hiányát, viszont a nemzeti hovatartozás statisztikai kifejezése még nem jelenti a nemzeti test erejének a gyarapítását. A lelki asszimilálódás áldozatai és vezérei sokkal súlyosabb deficitet jelentenek a csehszlovákiai magyarság életében, mint a statisztikai adatok eltávolodottjai. — A lelki asszimilálódás főleg az úgynevezett kultúraktivizmus hajszálcsövein hatol be a csehszlovákiai magyarság nemzettestébe és forrásai a csehszlovák pártok (agrárpárt, szociáldemokrata párt, sőt legújabban a Csallóköziben a csehszlovák nemzeti szocialista párt) magyar alosztályai és ezek kultúrszervezetei (Munkásakadémia, Faluszövetség), továbbá a magyar nemzetiségű zsidóság megalkuvó elemei.

A közvélemény az úgynevezett kultúraktivizmus különböző formáit *magyar* lelkekben lejátszódó folyamatnak szokta tartani. Pedig sok esetben befejezett *asszimilálódással állunk szemben*. Mihelyt az egyén teljes egészében kilépett a magyar lelkiség köréből és egyúttal a csehszlovák lelkiséget vette fel, minden statisztikai szemfényvesztés ellenére *asszimilálódott magyarnak számít*. Az új etnikum lelkisége nemcsak *egyes* tettekben, hanem egy állandóan jelenlévő lelkiségben nyilatkozik meg, mely mindent csehszlovák szellemmel néz. Nézetei történelmi, politikai, kulturális és minden egyéb téren teljesen azonosak a csehszlovák lelkiség véleményével. Az átalakulás akkor a legteljesebb, amikor az asszimilálódás áthatotta az érzelmi szférát is.

E folyamat részeseit a magyarságnak ázom 22%-ában kell keresnünk (az Anschluss és a német aktivisták átpártolása óta a szám jóval kevesebb lett), amiből az aktivizmus politikai voksei összetevődnek. Körülbelül tehát 140.000 ember van az ilyenfajta asszimilálódás lehetőségének kitéve. Magánszámítások alapján 20.000-re tehetjük azoknak a számát, akikben a nemzet teljes kicserélődése megtörtént, annak ellenére, hogy *statisztikailag magyaroknak számítanak*. *A szám*, annyival növekedik fontosságában, hogy legújabban a rosszul értelmezett katolicizmus is anyagot szolgáltat a lelki asszimilálódásnak (a Sramek-párt csáppolitikája, melynek hű tükre például az »Érsekújvár és Vidéke« című lap katolikus kultúraktivizmus, mely állandóan nemzetiségen felülálló katolikus politikai párt megalakítását propagálja).

*Az asszimilálódás kérdése a csehszlovákiai magyarság fennmaradása szempontjából óriási fontosságú. Pusztító sikereivel csak a legteljesebb gazdasági és kulturális szervezetségben birkózhatunk meg. Egyet pedig a kisebbségi sors különös intelmeképpen sohasem szabad szem előtt téveszteni: a magyarság nemzetbiológiailag erős és ellenálló, s nem a statisztikai számok szemfényvesztése dönti el a csatát, akár pozitív, akár negatív értelemben, hanem a lelkiség kérdése. A legveszélyesebb terület és a legnagyobb erő titka ott fekszik, ahová külső machinációk nem juthatnak el: a lelkiség és az öntudat mélységében.*

Duka Zólyomi Norbert